

MOSA EXPERIMENTUM #5:

StraatTaal: Van de Oorsprong van het woord tot aan The Heart of it All.

Een stad is meer dan een hoop stenen geordend in straten, pleinen en gebouwen. Aan ieder donker steegje kleeft een verhaal, elke stoeptegels is een stille getuige: soms van grote en spectaculaire gebeurtenissen, maar vaak ook van kleine, alledaagse en toch bijzondere verhalen. Graag had ik je meegenomen op een tocht langs een aantal bijzondere plekken in Maastricht, want normaal liggen al die verhalen hier voor het oprapen. Maar in 2020 even niet. We kunnen ze nog altijd zien en horen, maar mogen er voorlopig niet te dichtbij komen, laat staan aanraken!

MOSA EXPERIMENTUM

Zoals iedere stadstour begint ook deze met een klein beetje geschiedenis. De historie van de stad Maastricht zal ik u dit keer besparen, deze is breed bekend. Voor diegenen die een opfrissing kunnen gebruiken verwijs ik graag naar Rod Summers en zijn compacte geschiedenis van Maastricht: '150 Million Years in 10 Minutes.'

Deze tour bestaat uit bijdragen van de leden van MOSA EXPERIMENTUM, een initiatief voor experimentele poëzie. Experimenteel in die zin dat het alles mag zijn behalve een gedicht. Poëzie omdat voor wie goed om zich heen kijkt en luistert, er op veel plekken in onze wereld verborgen schoonheid te ontdekken valt. Dat zou je poëzie kunnen noemen.

MOSA EXPERIMENTUM begon ooit in de achterkamer van de winkel waar deze tour vandaag eindigt. Deze winkel heet officieel HAE, maar veel mensen noemen het Audrey's shop. Omdat Audrey achter de toonbank staat. MOSA EXPERIMENTUM begon er op een regenachtige avond. Er waren 5 deelnemers die een experimentele bijdrage leverden. En er waren 5 bezoekers. Fifty-Fifty dus. MOSA EXP #2 was een bijeenkomst in het huis van Jacqueline en Govert. Het was hoog in een appartementencomplex met een ingewikkeld systeem van gangen en trappen, een draad rode wol liep vanaf de straat tot boven in het appartement, zodat niemand zou verdwalen. De volgende ME vond plaats op zolder bij Joep en Lonneke, naast de wasmachine en de stofzuiger. Krap maar gezellig. Editie 4 tenslotte zou plaatsvinden in de woonkamer van Alicja en Emile in Limmel. Door COVID-19 werd deze editie afgelast, en inmiddels is het huis afgebroken. We beschouwen het als de meest experimentele editie van MOSA EXPERIMENTUM dusver. (Alicja en Emile wonen inmiddels vlakbij het Emmaplein, ze maken het goed).

Poëzie in een digitale wereld

Dit is dus MOSA EXPERIMENTUM #5. Door COVID-19 bleek een live-variant niet haalbaar, de poëzie moest zich in de digitale wereld een weg vinden.

De opdracht was simpel: Zoek een interessante locatie in Maastricht en maak daar een poëtische interpretatie van. Leg dit vast op video. Lengte 3 à 5 min.

De ingezonden werken tonen meteen aan dat het experimentele karakter serieus wordt genomen:

- Er zijn bijdrages met alleen geluid. Technisch gezien geen video dus.
- Er zijn bijdrages die niet in Maastricht zijn gesitueerd.
- Er zijn bijdrages van 15 minuten (dus 3 x 5)

Het zou kinderachtig zijn om hier moeilijk over te doen. Een goed verhaal kan prima alleen met geluid bestaan (luisterboek) en Maastricht houdt niet op bij haar gemeentegrenzen: overal ter wereld kan men mensen tegenkomen met een herinnering aan Maastricht, van een studie, reis, romance of bezocht violconcert. In feite leeft Maastricht voort in de hoofden van al die mensen.

De oorsprong van het woord

Maar goed, genoeg gepraat, laten we een stukje lopen! Inmiddels loopt u langs het Bassin, de oude binnenvaarthaven van Maastricht. Midden in de haven staat een fontein, die spuit alleen water op het hele uur, en dan voor slechts 5 minuten. Dit na klachten van de omwonenden van de haven, ze hadden overlast van het geluid van klaterende water. Achter de haven zien we al de hoge gevel van het LandBouwBelang (LBB). Ooit industrie, maar nu een creatieve vrijplaats aan de Maas. Filosoof en schrijver **Govert Derix** neemt u mee naar het dak van dit markante gebouw. Het is een flinke klim en let even op met de steile betonnen treden, maar het loont zich: het uitzicht boven is prachtig! Govert zal ons 'de eerste menselijke klanken' laten horen.

[<iframe> GovertDerix.mp4](#)

The Battery

Na ons bezoek aan het Landbouwbelaag wandelen we achter langs Het Bassin richting de Boschstraat. Pas op met oversteken voor de passerende bussen en sla dan rechtsaf een steegje in, de Breulingstraat. Een 'breuling' is in het oud-Maastrichts een vet slachtvarken, ooit lag er een gebouw op de hoek Boschstraat/Breulingstraat met de bijnaam D'n Breulinck. Vreemd genoeg een brouwerij en geen slager. Of het oorspronkelijke Breulinck-varken ooit als maatstaf heeft gediend voor de geringe breedte van de straat is niet bekend. Linksaf naar de Batterijstraat. De herkomst van deze naam is niet helemaal duidelijk. Batterij zou natuurlijk kunnen verwijzen naar een 'batterij kanonnen' aangezien deze straat vroeger in de buurt van de vestingwerken lag. Maar de naam komt al voor in 13de eeuwse geschriften, toen er in Maastricht nog lang geen kanonnen waren. Sommigen denken dat het afkomstig is van het middeleeuwse 'Batten' (=gooien) en dat het verwijst naar een keil- of beugelbaan. In feite een kegelbaan of bowlinghal dus. Maar nu is niet de tijd voor dergelijke spelletjes, **Limmy Scheres** wacht op ons. Welcome in The Battery!

[<iframe> Limmy Scheres.mp4](#)

De gevaarlijkste plek op aarde

De kernraketten in Limmy's video hebben een duidelijke link met Maastricht. Iets ten zuiden van de stad, onder de grond in de Cannerberg lag in de Koude Oorlog een militaire basis, het Joint Operation Center (JOC). In 1952 per officieel ministerieel decreet bestempeld als 'Ultra-Geheim'. Vanuit hier verliep de communicatie tussen de NATO-legers, tot in 1993. De basis was permanent bemand door 400 militairen die ondergronds in de berg woonden: er waren restaurants, een kapper en zelfs een ondergrondse golfbaan. Sinds Russische spionnen deze basis in jaren 70 ontdekten, stond een groot deel van de Sovjet kernraketten op Maastricht en omgeving gericht. Ze wisten: als we deze basis uitschakelen zijn alle NATO-legers stuurloos. Maastricht was in die jaren misschien wel een van de meest gevaarlijke plekken ter wereld! **Merlin Kater** stuitte toevallig op een paar overblijfselen van de militaire basis, de betonnen luchtschachten die moesten zorgen voor voldoende zuurstof in de berg. In zijn klusvideo geeft hij een van deze monumenten een grondige schoonmaakbeurt.

[<iframe> Merlin Kater.mp4](#)

Kaartspelletjes in de Koude Oorlog

De aanwezigheid van buitenlandse militairen bracht ook nieuwe invloeden mee. Ze brachten muziek uit de USA en de UK, uiteraard nieuwe soorten drugs, maar ook avonturiers uit allerlei streken: het leger was een goede werkgever als je wat van de wereld wilde zien in die jaren. De Brit Rod Summers werd door de Royal Airforce gestationeerd in de NATO-basis Cannerberg, hij was verantwoordelijk voor de verpleging van gewonden na een eventuele aanval. Die aanval kwam er echter nooit, dus hij zorgde vooral voor verzwikte enkels, plakte een pleister als iemand zich in de vinger sneed en ruimde de medicijnen op als deze over datum waren. Verder heeft hij er, naar eigen zeggen, vooral veel kaartspelletjes geleerd. Na enkele jaren besloot hij het leger te verlaten en kunstenaar te worden, hij meldde zich aan bij de Jan van Eyck Academie. **Martín La Roche** leidt ons rond door Rod's eigen ondergrondse hoofdkwartier: de kelder van Cantecleerstraat 40.

[<iframe> Martin La Roche.mp4](#)

De eerste regen

We blijven nog even aan de Cantecleerstraat in Malpertuis. Want na ons bezoek aan Rod's kelder zal hij ons zeker nog een kopje thee schenken of wat fruit uit eigen tuin toestoppen. Behalve kunstenaar en verzamelaar is Rod ook een tuinman. En iedereen die een tuin heeft, of anderszins probeert om planten in leven te houden, weet dat je je dan veel bewuster wordt van het weer: Teveel regen, of te weinig. De droogte wordt zelfs (of juist) in doorgaans natte landen als

Nederland een probleem, deze zomer hebben we wekenlang gewacht op regen. **Rod Summers** brengt ons in zijn achtertuin een ode aan de eerste regenbui na de droogte:

<iframe> [Rod Summers.mp4](#)

De Verticale Stad

Deze achtertuin is een van de weinige groene tuinen hier in de buurt. Op streetview zie je duidelijk dat de meeste tuinen volledig betegeld zijn, op wat bloembakken na. Geen wonder dat de meeste vogels en insecten dus hun toevlucht elders hebben gezocht. Insecten, zoals honingbijen, vliegen maximaal 3 kilometer op zoek naar nectar en stuifmeel. Ondanks de betegelde tuintjes valt er voor insecten toch veel te halen in Maastricht. Vooral de eeuwenoude lindebomen in het stadspark zijn erg in trek, als je op een warme dag onder zo'n boom gaat staan lijkt het alsof de hele boom trilt van het gezoem. 3 kilometer is ook de vliegafstand tussen Malpertuis en het insectenhotel in de Natuurtuinen Jekerdal, onze volgende stop. Het visuele gedicht is van **Nowah Kater**, die de bewoners van dit hotel van dichtbij volgde:

<iframe> [Nowah Kater.mp4](#)

Zwermdenken

Sommige biologen vinden dat je een honingbij niet als een individueel insect mag beschouwen, het eigenlijke 'dier' is het hele bijenvolk, want op zijn eentje kan een bij niet overleven. Een bijenzwerm als geheel is één groot denkend wezen, waarin alle bijen een duidelijke taak hebben. Middels bijendansen, maar ook via hormonen communiceren alle individuele deeltjes met elkaar. De bijenkoningin heeft hierin niet het laatste woord, ook zij is slechts een radartje in het netwerk. In geval van nood, als een koningin overlijdt bijvoorbeeld, kan een gewone werkbij zelfs in een koningin veranderen: door het geven van een speciale voeding verandert het DNA van de steriele werkbij in dat van een vruchtbare koningin, en wordt ze bovendien twee keer zo groot. Deze vorm van zwermdenken is een inspiratie bij het zoeken naar nieuwe manieren van digitale communicatie, tussen mens en machine, maar ook tussen machines onderling. **Emile Hermans** koos als locatie dan ook voor een niet-fysieke plek: namelijk alle digitale apparaten in onze omgeving. Houd daarbij in je achterhoofd dat er in een stad als Maastricht meer apparaten zijn die kunnen communiceren, dan mensen.

<iframe> [Emile Hermans.mp4](#)

Je vergeet soms waar je bent als je naar een beeldscherm tuurt, al wandelend zijn we de rivier overgestoken en wandelen nu over een paadje langs de Maas onder het provinciehuis van Limburg: Het Gouvernement. Een gebouw met politieke historie, hier werd in 1992 het Europese verdrag van Maastricht getekend. De populariteit van dit verdrag is de afgelopen jaren drastisch gedaald, er komen dan ook minder EURO-toeristen naar Maastricht om de tafel waarop dit verdrag is getekend even te mogen aanraken. Maar democratie speelt zich niet alleen binnen in gebouwen af, van oudsher is juist de straat het toneel van politiek. Al in het oude Griekenland waren pleinen en straten het podium waar men de machthebbers kon uitdagen, bekritisieren, loven of bespotten. Vaak werd hiervoor een rol aangenomen, met bijbehorend kostuum en attributen. **Eleni Kamma** brengt in haar bijdrage een tweetal van de oude karakters in dit politieke spel tot leven. We zien een nar en een kinderlijk naïve wereldbol.

<iframe> [Eleni Kamma.mp4](#)

Gewoon is al bijzonder genoeg

Niet iedere plek hoeft natuurlijk zo beladen te zijn met geschiedenis en politiek om de moeite waard te zijn. Een stad is ook een plek om je thuis te voelen, dus een plek kan bijzonder zijn juist omdat er geen bijzonder verhaal aan hangt. Je kan er even lekker in de zon zitten, of er tijdens de middagpauze even bijkletsen met je collega's. **Ron Bernstein en Victoria Bardakou** nemen ons mee naar hun favoriete plek van de Van Eyck Academie: de binnentuin aan de achterkant van de houtwerkplaats.

<iframe> [Ron Bernstein & Victoria Bardakou.mp4](#)

Can I have a cookie, please?

Vanaf de Van Eyck is het nog maar een korte wandeling naar het eindpunt van onze route, de Jakobsstraat net om de hoek bij het Vrijthof. Laten we via de Lenculenstraat lopen en dan linksaf de Kapoenstraat in. We komen eerst langs café Tribunal, een passende naam omdat het tegenover de Rechtenfaculteit van de universiteit ligt. De naam is echter al veel ouder, toen er van een universiteit nog lang geen sprake was. Het café ligt aan de Middeleeuwse stadsmuur vlakbij een voormalige stadspoort. En in de Middeleeuwen werden die stadspoorten vaak als rechtbank (tribunaal) gebruikt. Om de hoek in de Kapoenstraat komen we langs een naamgenoot, boekhandel "De Tribune". Net voor de tribune ziet u een pand met een grote groene poort. Kijk hier even goed naar, dan lopen we verder. Aan het eind van de straat vinden we aan de rechterkant HAE, het eindpunt van onze wandeling. HAE is winkel voor design, maar heeft ook een bar en een kleine kunstgalerie achterin de zaak. Misschien een goed moment om Audrey, de eigenaresse te vragen waarom haar winkel HAE heet. De enige taalkundige herkomst van het woord 'HAE' die ik kon vinden is het Oud-IJslands, gebruikt om uiting te geven aan verwarring, zoals 'HUH?' in het Nederlands. Laten we deze spraakverwarring omzeilen, we noemen deze plek gewoon 'Audrey's shop'. Behalve thee en versgebakken koekjes heeft **Audrey Wang** ook een poëtische bijdrage voor jullie, waarin de rol van haar winkel als ontmoetingsplek duidelijk naar voren komt.

[**<iframe> Audrey Wang.mp4**](#)

The Americans delivered on day one

Audrey noemde het al in haar verhaal, de 'Amerikanen hadden hun video al binnen 1 dag af.' 'De Amerikanen' zijn John & Cathy Bennet, twee kunstenaars en dichters uit Columbus, de hoofdstad van Ohio. Ons korte bezoekje aan Ohio is het toegift van deze tour. Ohio ligt in de 'Midwest' van de VS, maar vreemd genoeg niet in het westen, eerder in het noord-noordoosten. 'Ohio' komt van Ohi-Yo, dat in de inheemse Irokese taal 'Grote Rivier' betekent. De intrigerende bijnaam van Ohio is 'The Heart of it All'. De reden is nogal banaal: met veel fantasie lijkt de vorm van de staat op een hart, voor een lokaal toerisme bureau in de jaren tachtig reden genoeg voor deze campagne-slogan. Als 'experimental visual poets' wilden John & Cathy graag deelnemen aan deze tour, ze zijn echter nog nooit in Maastricht geweest. Toch ligt Ohio dichterbij dan u wellicht dacht. De groene poort naast boekhandel De Tribune die we zojuist passeerden, bood toegang tot Disco Ohio, een legendarische uitgaansgelegenheid in de jaren '70. Het toegift van John & Cathy is, voor de verandering, een gedicht. Voorgelezen.

[**<iframe> John Bennet & Cathy Bennet.mp4**](#)

MOSA EXPERIMENTUM #5:

StraatTaal: Van de Oorsprong van het woord tot aan The Heart of it All

Met videobijdrages van:

John & Cathy Bennet

Ron Bernstein & Victoria Bardakou

Govert Derix

Emile Hermans

Eleni Kamma

Nowah Kater

Merlin Kater

Limmy Scheres

Rod Summers

Audrey Wang

Tekst: Joep Vossebeld

Video-intro's: Michiel Ubels

Ter gelegenheid van: Once Upon A Town 2020 / Bureau Europa